

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

Карпенко Оксани Олександрівни

на дисертаційну роботу Худякова Дениса Леонідовича на тему
«Оцінка ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів на підприємстві»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена об'єктивною необхідністю розвитку методологічних засад оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів в умовах зростання системних ризиків та нестабільності економічного середовища. Тривалі безпекові виклики, посилення геополітичних ризиків, нестабільність макроекономічних параметрів, обмеженість внутрішніх інвестиційних ресурсів та зростання вартості залучення капіталу суттєво ускладнюють процес прийняття інвестиційних рішень. За таких умов традиційні підходи до оцінки ефективності проєктів, що переважно базуються на детермінованих фінансових показниках, не завжди забезпечують комплексне врахування ризиків, сценарної невизначеності, адаптивності проєктних рішень та довгострокової стратегічної цінності інновацій. У зв'язку з цим важливого значення набуває розвиток сучасних методів оцінювання, що інтегрують ризик-орієнтований підхід, інструменти прогнозування та моделювання, що дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень щодо реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів і забезпечити більш ефективне використання обмежених ресурсів підприємств.

Тому дисертаційна робота Худякова Дениса Леонідовича на тему «Оцінка ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів на підприємстві», має теоретичний і практичний інтерес, є своєчасною та актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

Ознайомлення з дисертаційною роботою Худякова Дениса Леонідовича дозволяє зробити висновок про належний рівень обґрунтованості та достовірності сформульованих наукових положень, висновків і рекомендацій. Зміст дисертації комплексно розкриває основні теоретичні та прикладні аспекти досліджуваної проблематики.

Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується використанням сучасного методичного інструментарію, зокрема методів аналізу і синтезу, наукової абстракції, бібліометричного, порівняльного, статистичного та таксономічного аналізу, кореляційно-регресійного аналізу, експертного оцінювання й економіко-математичного моделювання. Використання такого інструментарію відповідає визначеним завданням дослідження, що дозволило дисертанту досягти поставленої в дисертаційній роботі мети. Основні результати дисертації пройшли апробацію на дев'яти міжнародних науково-практичних конференціях, а окремі результати дослідження впроваджено у практичну діяльність підприємств та органів місцевого самоврядування.

Дисертаційна робота ґрунтується на результатах особистих досліджень автора, опрацюванні значного масиву наукових джерел та використанні репрезентативної статистичної інформації. Науковий і методичний рівень дисертації відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, а її назва повною мірою відображає зміст, мету і спрямованість проведеного дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Головна ідея дисертації простежується в усіх розділах роботи. Тема дисертаційної роботи, її мета і визначені завдання повністю розкриваються у змісті дисертації.

У вступі сформульовані мета та завдання дисертації, обґрунтована наукова та практична цінність дисертаційної роботи, наведені дані щодо апробації її результатів та зазначені публікації здобувача.

Перший розділ «Теоретичні засади оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів» присвячений аналізу теоретичних підходів до управління та оцінки ефективності інноваційно-інвестиційними проєктами. Автор пропонує власне визначення терміну «інноваційно-інвестиційний проєкт» (с. 65). Цікавою є запропонована у дисертації багаторівнева просторова система регулювання інновацій (с. 75), що поєднує інституції підтримки, напрями та інструменти регулювання інновацій а також види ефектів від регулювання. Слід відзначити запропоновану автором систематизацію моделей інноваційно-інвестиційної політики країн Європи (с. 86). У розділі значну увагу приділено дослідженню теоретичних підходів до оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів (с. 96–123) та використанню системи міжнародних стандартів ISO при оцінці ефективності проєктів (с. 101–109).

У другому розділі «Аналітичне та методичне забезпечення оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств» досліджено макроекономічні умови реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів, зокрема позиції України у міжнародних рейтингах (с. 150–162), динаміка прямих іноземних інвестицій (с. 163–172), а також сучасний стан інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств через аналіз інноваційної активності, інноваційних витрат та джерел їх фінансування (с. 178–182). Вагомим результатом розділу є формування інтегрального показника сприятливості середовища, який враховує сукупний вплив макроекономічних, фінансових, інвестиційних і ресурсних факторів (с. 198–201). Окремої уваги заслуговує запропонований методичний підхід до оцінювання спроможності підприємства до інноваційно-інвестиційного розвитку як інтегральної характеристики його фінансово-економічного стану (с. 201–216).

У третьому розділі «Удосконалення методичного інструментарію оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів на підприємстві» здобувач пропонує концепцію оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів підприємства, яка передбачає інтеграцію економічної доцільності, сукупного ризику та внутрішньої спроможності підприємства до розвитку в єдину аналітичну модель (с. 234–248). Автор пропонує проводити оцінку ефективності в межах фінансово-економічного, просторово-ризикового та

інституційно-організаційного вимірів (с. 248). Заслуговує на увагу багатоконтурна просторова модель оцінювання ризиків інноваційно-інвестиційних проєктів (с. 249–271) разом із класифікацією стейкхолдерів підприємства з позицій цієї моделі (табл. 3.2, с. 257). Також запропоновано методичний підхід до формування інтегрального показника їх ефективності на основі мультиплікативної моделі, що враховує фінансову спроможність проєкту, рівень сукупного ризику та інноваційно-інвестиційну спроможність підприємства (с. 277–283), що застосовано для оцінки ефективності 9-ти інноваційно-інвестиційних проєктів (с. 284–290).

Висновки дисертації органічно впливають з матеріалів наукового дослідження та адекватно відображають його результати.

Додатки містять відомості про впровадження результатів дисертаційного дослідження, систематизацію теоретичних підходів до визначення понятійного апарату дисертаційного дослідження, методичний інструментарій оцінки інноваційного розвитку та результати такої оцінки по аналізованим підприємствам.

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, результатам і висновкам, представленим у тексті дисертаційної роботи. Анотація не містить положень або наукових ідей, які не знайшли відображення в основному тексті дослідження. Вона подана українською та англійською мовами й являє собою стислий узагальнений виклад основних аспектів дисертації. Оформлення анотації та тексту дисертації здійснено відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність сформульованих у роботі наукових положень, висновків і практичних рекомендацій підтверджується опрацюванням значного масиву наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, офіційних статистичних матеріалів, а також використанням інформаційної бази діяльності вітчизняних підприємств. Задіяна інформаційна база є достатньою для досягнення

поставленої мети дослідження та забезпечує належний рівень достовірності й аргументованості отриманих результатів. Достовірність запропонованого підходу до оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів (підрозділ 3.3) забезпечено перевіркою для проєктів трьох промислових підприємств.

У межах вирішення завдань дисертаційного дослідження отримано результати, що характеризуються науковою новизною:

- вперше сформовано концепцію оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів підприємства, що базується на системному, інтегративному та ризик-орієнтованому підходах і передбачає синтез фінансово-економічного, просторово-ризикового та інституційно-організаційного вимірів у межах єдиної аналітичної моделі (с. 234–248). На відміну від існуючих, запропонована концепція забезпечує багатовимірність оцінювання, що дозволяє підвищити якість управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства;

- удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів, який, на відміну від існуючих, доповнено інтеграцією ризикової складової та інституційно-організаційних факторів у процес оцінювання, що передбачає поєднання кількісних і якісних показників у межах єдиної моделі та забезпечує врахування взаємозв'язку між внутрішнім потенціалом підприємства, зовнішнім середовищем і фінансовими результатами реалізації проєкту. Запропонований підхід передбачає розрахунок інтегрального показника ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів, який ґрунтується на мультиплікативному поєднанні трьох складових (фінансової спроможності проєкту, просторового показника сукупного ризику та інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства) та передбачає їх подальше агрегування (с. 277–289). На відміну від існуючих, запропонований підхід забезпечує збалансованість складових, що дозволяє підвищити об'єктивність оцінки ефективності проєктів і прийняття інвестиційних рішень в умовах невизначеності;

- удосконалено підхід до оцінки інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства, який базується на використанні темпових,

структурних і синтетичних показників, передбачає формування інтегрального показника на основі системи фінансово-економічних, ресурсних та організаційних індикаторів, що дозволяє враховувати динамічний аспект розвитку та якість фінансово-економічної бази підприємства (с. 201–216). На відміну від існуючих, запропонований підхід враховує двоєдину природу інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (інноваційний розвиток як оновлення; інвестиційний розвиток як фінансове забезпечення цього оновлення), забезпечує комплексне відображення його здатності до реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів, що дозволяє підвищити об'єктивність оцінки ефективності та обґрунтованість інвестиційних рішень;

– удосконалено багатоконтурну просторову модель оцінки ризиків інноваційно-інвестиційних проєктів, яка передбачає декомпозицію ризиків на проєктний, корпоративний та зовнішній рівні з подальшою їх інтеграцією у вигляді тривимірного ризикового простору (с. 249–271). На відміну від традиційних підходів, запропонована модель враховує синергетичну взаємодію ризиків і можливість їх візуалізації, що дозволяє підвищити точність оцінки ризиків і забезпечити прозорість прийняття управлінських рішень;

– дістало подальшого розвитку визначення поняття «інноваційно-інвестиційний проєкт», під яким розуміється систематизований комплекс взаємопов'язаних управлінських, технологічних і фінансових дій, спрямованих на створення, впровадження та комерціалізацію інновацій, що вимагає залучення та розподілу інвестиційних ресурсів з урахуванням ризику. Уточнено зміст цієї категорії як складної соціально-економічної системи, орієнтованої на досягнення економічного ефекту та стратегічних цілей розвитку підприємства в умовах динамічного середовища господарювання (с. 65). На відміну від існуючих трактувань, запропонований підхід поєднує інноваційну та інвестиційну складові в межах проєктної діяльності, відображає взаємодію процесів створення новизни та ресурсного забезпечення її реалізації, що забезпечує досягнення економічного, соціального та стратегічного ефектів у діяльності підприємства;

– дістало подальшого розвитку методичний підхід до оцінки впливу факторів середовища на інноваційно-інвестиційну активність підприємств, що

базується на використанні таксономічного аналізу та інтегрального індексу сприятливості середовища (с. 198–201). На відміну від існуючих, запропонований підхід забезпечує їх комплексну кількісну оцінку та врахування взаємодії, що дозволяє виявити основні фактори впливу на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

З огляду на викладене, можна дійти висновку, що основні результати дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими, достовірними та відповідають визначеним меті й завданням роботи.

4. Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Повнота висвітлення результатів дисертації підтверджується їх широкою апробацією, практичним впровадженням в практику діяльності підприємств та оприлюдненням результатів дослідження у відкритих наукових джерелах. Основні результати дисертаційної роботи та всі елементи наукової новизни опубліковані у 21 науковій роботі, з яких 8 статей опубліковані у виданнях, зазначених в переліку наукових фахових видань України (категорія Б) за спеціальністю 051 Економіка; 4 статті у колективних монографіях; 9 тез доповідей, опублікованих у матеріалах міжнародних наукових конференцій.

Усі наукові результати дисертації отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, що є особистим здобутком автора.

5. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Теоретична та практична цінність дисертаційного дослідження полягає у розвитку теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів.

Практичну значущість роботи становлять запропоновані автором методичні підходи до оцінки інноваційної та інвестиційної спроможності підприємства, формування інтегрального показника сприятливості зовнішнього середовища, побудови багатоконтурної просторової моделі оцінювання проєктних ризиків, а також визначення інтегрального показника ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних тем Харківського національного університету радіоелектроніки «Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0122U000510) та Наукової установи «Науково-дослідний центр сталого розвитку» «Проектне фінансування як інструмент фінансового менеджменту підприємств в умовах глобалізації міжнародних фінансів» (державний реєстраційний номер 0125U000924).

Практична значущість отриманих результатів підтверджується їх апробацією на дев'яти міжнародних науково-практичних конференціях і форумах, а також упровадженням у діяльність підприємств, організацій та органів державного управління.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Аналіз дисертації та публікацій Худякова Д. Л., у яких оприлюднено основні результати дисертаційного дослідження, не виявив ознак порушення принципів академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації. Дисертаційна робота містить належні посилання на використані джерела інформації, твердження, наукові розробки, статистичні дані та інші запозичені матеріали. Подана до захисту дисертація відповідає вимогам законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав, а також засвідчує дотримання автором принципів академічної доброчесності, забезпечуючи належне висвітлення результатів власних наукових досліджень, використаних методів і джерел інформації.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень

Аналіз змісту і структури дисертаційної роботи, представлених теоретичних положень, науково-методичних і практичних розробок дає підстави для її позитивної оцінки. Дисертація відповідає визначеній меті та поставленим завданням дослідження, характеризується логічністю викладу матеріалу, належним науковим стилем і відповідністю встановленим вимогам до оформлення. Водночас, позитивно оцінюючи результати дослідження, доцільно звернути увагу на окремі дискусійні аспекти, зокрема:

1. У першому розділі дисертації (с. 31–68) автором проведено ґрунтовний аналіз наукових підходів до визначення понять «інновація», «інвестиція», «проект» та «інноваційно-інвестиційний проект», а також запропоновано власне трактування останнього (с. 65). Разом із тим доцільним було б більш детально розкрити співвідношення авторського визначення із міжнародними стандартами управління проектами (PMBOK, PRINCE2, ISO 21502), що дозволило б ширше обґрунтувати універсальність запропонованого підходу.

2. У другому розділі дисертаційного дослідження здійснено комплексний аналіз міжнародних рейтингів інноваційного розвитку (с. 148–161), досліджено вплив факторів макросередовища (с. 163–172) та сформовано інтегральний індекс сприятливості інноваційно-інвестиційного середовища (с. 198–201). Разом із тим доцільним було б доповнити дослідження аналізом чутливості інтегрального індексу до зміни окремих факторів або вагових коефіцієнтів, що дозволило б оцінити стійкість отриманих результатів та підвищити рівень верифікації запропонованого методичного підходу.

3. Автором у третьому розділі дисертації запропоновано інтегральний показник ефективності інноваційно-інвестиційних проектів, що поєднує фінансову, ризикову та організаційну складові та базується на використанні середньої геометричної (с. 277–283). Разом із тим дисертація виграла б від порівняння результатів застосування запропонованого інтегрального показника з альтернативними сучасними методами багатокритеріального оцінювання (метод аналізу ієрархій, метод впорядкування переваг за схожістю до

ідеального рішення, багатокритеріальна оптимізація тощо), що дозволило б більш наочно продемонструвати переваги авторського підходу та межі його практичного застосування.

4. Практична апробація запропонованого методичного інструментарію оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів, наведена у третьому розділі дисертації (с. 277–290), підтверджує можливість його використання в діяльності промислових підприємств. Разом із тим було б доцільно ширше представити результати апробації запропонованого підходи на підприємствах інших галузей економіки (ІТ-сфера, агропромисловий комплекс, сфера послуг), що дозволило б більш повно оцінити універсальність авторського підходу та особливості його адаптації до різних умов господарювання.

5. Автором у дисертації запропоновано сучасний ризик-орієнтований підхід до оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів, який враховує проєктний, корпоративний та зовнішній рівні ризику (с. 249–271). Разом із тим, враховуючи сучасні тенденції розвитку міжнародного інвестиційного середовища, доцільним було б більш детально висвітлити можливості інтеграції ESG-факторів (екологічних, соціальних та управлінських) до запропонованої системи оцінювання ефективності проєктів, що сприяло б розширенню сфери її практичного використання.

Проте зазначені зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

8. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Худякова Дениса Леонідовича на тему «Оцінка ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів на підприємстві» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому запропоновано нові теоретичні, методичні та практичні підходи до вдосконалення оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів. Робота вирізняється логічною структурою, послідовністю викладу, обґрунтованістю використаних методів і підходів, а також аргументованим вирішенням поставлених наукових завдань.

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значущість сформульованих положень і висновків, можна стверджувати, що представлена дисертаційна робота повністю відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а її автор, Худяков Денис Леонідович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
перший проректор Закладу вищої освіти
«Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая»
Міністерства освіти і науки України

Оксана КАРПЕНКО